

The Interaction of International Criminal Law and International Health Law: Challenges and Solutions

Seyed Reza Ehsanpour*¹

1. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, University of Shahed, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Email: Ehssanpour@gmail.com
Researcher, Center for the Development of Interdisciplinary Research in Islamic Studies and Health, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran.

Received: 03 Jul 2024 Revised: 23 Jul 2024 Accepted: 26 Jul 2024 Available Online: 22 Sep 2025

Abstract: International Criminal Law (ICL) and International Health Law (IHL) are two significant fields within international law, whose interaction can contribute to the protection of public health and the enforcement of global justice. This article explores the intersections and connections between these two domains, analyzing international crimes such as war crimes, crimes against humanity, and the use of biological and chemical weapons, and their detrimental effects on public health. Additionally, the challenges in the interaction between these fields, including the lack of strong enforcement mechanisms, conflicts between national sovereignty and international obligations, and limitations in cooperation between international health and judicial institutions, are examined. Finally, solutions to strengthen the collaboration between ICL and IHL are proposed, including the reform of international laws, the establishment of joint mechanisms, and the enhancement of international cooperation in education and capacity-building.

Keywords: International Criminal Law, International Health Law, War Crimes, Biological Weapons, Public Health, International Cooperation.

Please Cite This Article As: Ehsanpour, SR (2025). "The Interaction of International Criminal Law and International Health Law: Challenges and Solutions". *Iranian Health System Law*, 1(3): 1-9.

Copyright

This is an open access article distributed under CC BY 4.0 License.

© 2025 The Authors

تعامل حقوق جزایی بین الملل و حقوق سلامت بین الملل: چالش‌ها و راهکارها

سیدرضا احسان‌پور*

۱. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. (نویسنده مسؤؤل)
پژوهشگر مرکز توسعه پژوهش‌های بین‌رشته‌ای معارف اسلامی و سلامت، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.
Email: Ehssanpour@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۳ تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱

چکیده:

حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل دو حوزه مهم در حقوق بین‌الملل هستند که تعامل میان آن‌ها می‌تواند به حفاظت از سلامت عمومی و اجرای عدالت در سطح جهانی کمک کند. این مقاله به بررسی تعاملات و ارتباطات میان این دو حوزه می‌پردازد و با تحلیل جرایم بین‌المللی مانند جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت و استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی، تأثیرات مخرب این جرایم بر سلامت عمومی را بررسی می‌کند. همچنین، چالش‌های موجود در تعامل این دو حوزه، از جمله فقدان سازوکارهای اجرایی قوی، تعارض میان حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی، و محدودیت‌های همکاری میان نهادهای بهداشتی و قضایی بین‌المللی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نهایت، راهکارهایی برای تقویت همکاری میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل، از جمله اصلاح قوانین بین‌المللی، ایجاد سازوکارهای مشترک و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش و ظرفیت‌سازی ارائه می‌شود.

کلمات کلیدی: حقوق جزای بین‌الملل، حقوق سلامت بین‌الملل، جنایات جنگی، سلاح‌های بیولوژیک، سلامت عمومی، همکاری بین‌المللی.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

حقوق جزای بین‌الملل شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل عمومی است که به تعریف جرایم بین‌المللی، تعیین مسؤولیت کیفری افراد و دولت‌ها، و ایجاد سازوکارهای قضایی برای رسیدگی به این جرایم می‌پردازد. این حوزه شامل جرایمی مانند جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت، نسل‌کشی و تجاوز می‌شود که نقض‌های جدی حقوق بشر و قواعد بین‌المللی محسوب می‌شوند (Cassese, 2008: 25). از سوی دیگر، حقوق سلامت بین‌الملل به مجموعه قواعد و مقرراتی اشاره دارد که به دنبال تضمین دسترسی عادلانه به خدمات بهداشتی، حفاظت از سلامت عمومی در سطح جهانی، و پیشگیری از تهدیدات سلامت بین‌المللی مانند بیماری‌های همه‌گیر است (Gostin, 2014: 63). این دو حوزه، اگرچه به ظاهر مستقل به نظر می‌رسند، در عمل دارای نقاط تلاقی و تعاملات مهمی هستند که نیازمند بررسی دقیق است.

بررسی تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل از چند جهت حائز اهمیت است. اولاً، جرایم بین‌المللی مانند جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت اغلب تأثیرات مخربی بر سلامت افراد و جوامع دارند. برای مثال، حملات به مراکز درمانی در درگیری‌های مسلحانه نه تنها نقض قوانین بین‌المللی است، بلکه دسترسی به خدمات بهداشتی را مختل می‌کند و سلامت عمومی را به خطر می‌اندازد (ICRC, 2011). ثانیاً، تهدیدات سلامت بین‌المللی مانند بیماری‌های همه‌گیر می‌توانند به دلیل اقدامات عمدی یا تقصیرهای دولتی به بحران‌های بین‌المللی تبدیل شوند. در چنین مواردی، حقوق جزای بین‌الملل می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای پاسخگویی و پیشگیری از این تهدیدات عمل کند (Fidler & Gostin, 2008: 25).

علاوه بر این، با توجه به افزایش چالش‌های جهانی مانند تغییرات اقلیمی، استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی و شیوع بیماری‌های نوظهور، نیاز به همکاری میان این دو حوزه بیش‌ازپیش احساس می‌شود. حقوق سلامت بین‌الملل بدون حمایت حقوق جزای بین‌الملل ممکن است در اجرای تعهدات بین‌المللی با مشکل مواجه شود؛ و بالعکس، حقوق جزای بین‌الملل بدون در نظر گرفتن ابعاد سلامت عمومی ممکن است نتواند به‌طور کامل به اهداف خود دست یابد (Gostin & Taylor, 2008: 68).

از این‌رو هدف اصلی این مقاله بررسی تعامل و ارتباط میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل است. در این راستا، سؤالات اصلی مقاله عبارتند از: اولاً چگونه حقوق جزای بین‌الملل می‌تواند از حقوق سلامت بین‌الملل حمایت کند؟ ثانیاً چه جرایم بین‌المللی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر سلامت عمومی تأثیر می‌گذارند؟ ثالثاً چه چالش‌ها و موانعی در تعامل این دو حوزه وجود دارد؟ و رابعاً چگونه می‌توان همکاری میان این دو حوزه را تقویت کرد؟ بنابراین، این مقاله با هدف بررسی این سؤالات، به دنبال ارائه چارچوبی برای درک بهتر تعاملات میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل و پیشنهاد راهکارهایی برای تقویت این تعاملات است.

متناظر با سؤالات مطروحه و در مقام پاسخ به آن، مقاله حاضر در هفت قسمت سازمان‌دهی شده است. پس از مقدمه، در بخش اول به بررسی حقوق جزای بین‌الملل و اهداف آن در زمینه سلامت پرداخته می‌شود. بخش دوم به معرفی حقوق سلامت بین‌الملل و چارچوب‌های قانونی آن اختصاص دارد. در بخش سوم، نقاط تلاقی و ارتباط میان این دو حوزه مورد تحلیل قرار می‌گیرد. بخش چهارم به چالش‌ها و موانع موجود در تعامل این دو حوزه می‌پردازد. در بخش پنجم، راهکارها و پیشنهادات برای تقویت همکاری میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل ارائه می‌شود. بخش ششم، نمونه‌های سه‌گانه تعامل عملی میان این دو حوزه را بازگو می‌کند. بخش آخر نیز به نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مباحث اختصاص دارد.

۱- حقوق جزای بین‌الملل و اهداف آن در زمینه سلامت

حقوق جزای بین‌الملل شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل عمومی است که به تعریف جرایم بین‌المللی، تعیین مسؤولیت کیفری افراد و نهادها و ایجاد سازوکارهای قضایی برای رسیدگی به این جرایم می‌پردازد. این حوزه شامل جرایمی می‌شود که به دلیل شدت و گستردگی تأثیراتشان، جامعه بین‌المللی را به‌عنوان یک مجموعه تحت تأثیر قرار می‌دهند. جرایمی مانند جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت،

نسل‌کشی و تجاوز از جمله مصادیق اصلی این جرایم هستند (Cassese, 2008: 31). حقوق جزای بین‌الملل نه تنها به دنبال مجازات مرتکبان این جرایم است، بلکه هدف اصلی آن پیشگیری از وقوع چنین جرایمی و حفظ نظم و امنیت بین‌المللی است.

برخی از جرایم بین‌المللی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر سلامت افراد و جوامع تأثیر می‌گذارند. برای مثال، جنایات جنگی که شامل حملات عمدی به غیرنظامیان، بیمارستان‌ها و کارکنان پزشکی می‌شود، نه تنها نقض قوانین بین‌المللی است، بلکه دسترسی به خدمات بهداشتی را مختل می‌کند و سلامت عمومی را به خطر می‌اندازد (ICRC, 2011). همچنین، جنایات علیه بشریت مانند اخراج اجباری، شکنجه و محرومیت عمدی از غذا و دارو می‌توانند تأثیرات مخربی بر سلامت جسمی و روانی قربانیان داشته باشند (Schabas, 2017: 21).

استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی نیز یکی دیگر از جرایم بین‌المللی است که به‌طور مستقیم بر سلامت عمومی تأثیر می‌گذارد. این سلاح‌ها نه تنها باعث مرگ و آسیب‌های جدی می‌شوند، بلکه می‌توانند باعث شیوع بیماری‌های همه‌گیر و ایجاد بحران‌های بهداشتی در سطح جهانی شوند (Fidler & Gostin, 2008: 21). چنین اقداماتی نه تنها نقض قوانین بین‌المللی است، بلکه تهدیدی جدی برای امنیت سلامت جهانی محسوب می‌شود.

دادگاه‌های بین‌المللی کیفری، مانند دیوان کیفری بین‌المللی (ICC)، نقش مهمی در رسیدگی به جرایم بین‌المللی مرتبط با سلامت ایفا می‌کنند. این دادگاه‌ها با تعقیب و مجازات مرتکبان جرایمی مانند جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت، به حفظ عدالت و امنیت بین‌المللی کمک می‌کنند (Cryer, 2019: 49). برای مثال، در پرونده‌هایی مانند پرونده‌های مربوط به درگیری‌های دارفور در سودان، دیوان کیفری بین‌المللی به بررسی جرایمی پرداخته است که شامل حملات عمدی به مراکز درمانی و کارکنان پزشکی بوده‌اند. علاوه بر این، دادگاه‌های بین‌المللی می‌توانند با تعیین مسؤلیت کیفری برای استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی، به پیشگیری از چنین اقداماتی کمک کنند. این رویکرد نه تنها به حفظ سلامت عمومی کمک می‌کند، بلکه باعث تقویت قوانین بین‌المللی در زمینه ممنوعیت استفاده از این سلاح‌ها می‌شود (Boister & Cryer, 2008: 32).

۲- حقوق سلامت بین‌الملل و چارچوب‌های قانونی آن

حقوق سلامت بین‌الملل شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل است که به تنظیم قواعد و مقررات مرتبط با سلامت عمومی در سطح جهانی می‌پردازد. این حوزه به دنبال تضمین دسترسی عادلانه به خدمات بهداشتی، حفاظت از سلامت عمومی در برابر تهدیدات بین‌المللی، و ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سلامت است (Gostin, 2014: 27). حقوق سلامت بین‌الملل بر این اصل استوار است که سلامت یک حق اساسی بشری است و همه کشورها موظف به تضمین این حق برای شهروندان خود هستند.

اهمیت حقوق سلامت بین‌الملل در عصر جهانی‌شدن بیش از پیش آشکار شده است. بیماری‌های همه‌گیر، تغییرات اقلیمی، و تهدیدات بیولوژیکی مرزهای ملی را درنوردیده‌اند و نیاز به همکاری‌های بین‌المللی برای مقابله با این چالش‌ها را افزایش داده‌اند (Fidler, 2005: 27). بی‌تردید می‌توان ادعا کرد که بدون چارچوب‌های قانونی قوی و هماهنگ در سطح بین‌المللی، مقابله با این تهدیدات غیرممکن خواهد بود.

سازمان جهانی بهداشت (WHO) به‌عنوان اصلی‌ترین نهاد بین‌المللی در حوزه سلامت، نقش محوری در توسعه و اجرای حقوق سلامت بین‌الملل ایفا می‌کند. این سازمان با تدوین مقررات بین‌المللی بهداشت (IHR) و ارائه راهنمایی‌های فنی به کشورها، به تقویت سیستم‌های بهداشتی و بهبود پاسخ‌گویی به بحران‌های سلامت جهانی کمک می‌کند (WHO, 2005). علاوه بر این، سازمان ملل متحد و نهادهای وابسته به آن، مانند یونیسف و برنامه توسعه ملل متحد (UNDP)، نیز در پیشبرد اهداف حقوق سلامت بین‌الملل نقش مهمی ایفا می‌کنند.

کمیته بین المللی صلیب سرخ (ICRC) نیز به عنوان یک نهاد بین المللی غیردولتی، در زمینه حفاظت از سلامت در شرایط درگیری های مسلحانه و بحران های انسانی فعالیت می کند. این سازمان با ارائه کمک های پزشکی و حمایت از کارکنان بهداشتی، به حفظ سلامت افراد در شرایط بحرانی کمک می کند (ICRC, 2011).

یکی از مهم ترین اسناد بین المللی در حوزه سلامت، مقررات بین المللی بهداشت (IHR) است که در سال ۲۰۰۵ توسط سازمان جهانی بهداشت به روزرسانی شد. این مقررات چارچوبی قانونی برای پیشگیری، شناسایی و پاسخ به تهدیدات سلامت عمومی بین المللی فراهم می کند. کشورهای عضو موظف به تقویت سیستم های نظارتی خود و گزارش دهی به موقع در مورد شیوع بیماری های همه گیر هستند (WHO, 2005).

معاهده منع سلاح های بیولوژیکی (BWC) نیز یکی دیگر از اسناد مهم بین المللی است که به طور مستقیم بر سلامت عمومی تأثیر می گذارد. این معاهده که در سال ۱۹۷۲ به تصویب رسید، استفاده از سلاح های بیولوژیکی را ممنوع کرده و کشورها را موظف به همکاری در زمینه پیشگیری از توسعه و استفاده از این سلاح ها می کند (Fidler & Gostin, 2008: 38).

علاوه بر این، اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (ICESCR) نیز به حق بر سلامت اشاره کرده اند. ماده ۱۲ میثاق ICESCR کشورها را موظف به تضمین دسترسی همه افراد به بالاترین استانداردهای قابل دستیابی سلامت جسمی و روانی می کند (UN, 1966).

۳- نقاط تلاقی و ارتباط میان حقوق جزای بین الملل و حقوق سلامت بین الملل

یکی از مهم ترین نقاط تلاقی حقوق جزای بین الملل و حقوق سلامت بین الملل، مسؤلیت کیفری در قبال تهدیدات سلامت عمومی است. جرایمی مانند استفاده از سلاح های بیولوژیکی و شیمیایی، حملات به مراکز درمانی، و قطع عمدی دسترسی به خدمات بهداشتی، نه تنها نقض قوانین بین المللی هستند، بلکه تأثیرات مخربی بر سلامت عمومی دارند. حقوق جزای بین الملل با تعقیب و مجازات مرتکبان این جرایم، به حفظ سلامت عمومی و اجرای عدالت کمک می کند (Fidler & Gostin, 2008: 41). برای مثال، استفاده از سلاح های بیولوژیکی و شیمیایی در درگیری های مسلحانه، علاوه بر نقض قوانین بین المللی، باعث مرگ و آسیب های جدی به غیرنظامیان می شود. این اقدامات می توانند باعث شیوع بیماری های همه گیر و ایجاد بحران های بهداشتی در سطح جهانی شوند. حقوق جزای بین الملل با تعیین مسؤلیت کیفری برای چنین اقداماتی، به پیشگیری از وقوع آن ها کمک می کند (Boister & Cryer, 2008: 41).

حقوق جزای بین الملل می تواند به عنوان ابزاری برای برخورد با نقض مقررات بهداشتی جهانی عمل کند. برای مثال، در طول همه گیری کووید-۱۹، برخی کشورها با نقض مقررات بین المللی بهداشت (IHR)، از گزارش دهی به موقع در مورد شیوع بیماری خودداری کردند. این اقدامات نه تنها باعث گسترش بیماری شد، بلکه تهدیدی جدی برای سلامت عمومی جهانی محسوب می شد (Gostin, 2020: 42). حقوق جزای بین الملل با تعیین مسؤلیت کیفری برای چنین نقض هایی، می تواند به تقویت اجرای مقررات بهداشتی جهانی کمک کند. این رویکرد نه تنها باعث افزایش پاسخ گویی کشورها می شود، بلکه به پیشگیری از بحران های سلامت جهانی در آینده کمک می کند (Fidler, 2005: 17).

به همین ترتیب، جرایم زیست محیطی مانند آلودگی عمدی آب و هوا، تخریب جنگل ها و استفاده غیرقانونی از منابع طبیعی، تأثیرات مخربی بر سلامت انسان دارند. این جرایم می توانند باعث شیوع بیماری ها، کاهش کیفیت زندگی و افزایش مرگ و میر شوند. حقوق جزای بین الملل با تعقیب و مجازات مرتکبان این جرایم، به حفاظت از سلامت عمومی و محیط زیست کمک می کند (Boister, 2018: 51). برای مثال، در پرونده هایی مانند آلودگی نفتی در نیجریه، دادگاه های بین المللی به بررسی جرایم زیست محیطی پرداخته اند که تأثیرات مخربی بر سلامت جوامع محلی داشته اند. این رویکرد نه تنها به اجرای عدالت کمک می کند، بلکه باعث افزایش آگاهی در مورد تأثیرات جرایم زیست محیطی بر سلامت انسان می شود (Cassese, 2008: 37).

۴- چالش‌ها و موانع در تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل، فقدان سازوکارهای اجرایی قوی برای اجرای تعهدات بین‌المللی در زمینه سلامت است. در حالی که اسناد بین‌المللی مانند مقررات بین‌المللی بهداشت (IHR) و معاهده منع سلاح‌های بیولوژیکی (BWC) چارچوب‌های قانونی لازم را فراهم می‌کنند، اجرای این قوانین اغلب با موانع جدی مواجه می‌شود (Gostin, 2014: 31). برای مثال، بسیاری از کشورها فاقد ظرفیت‌های فنی و مالی لازم برای اجرای کامل مقررات بین‌المللی بهداشت هستند. علاوه بر این، فقدان سازوکارهای نظارتی قوی باعث می‌شود که نقض تعهدات بین‌المللی در زمینه سلامت به راحتی شناسایی و پیگیری نشود. این مسئله به ویژه در مورد کشورهایی که از گزارش‌دهی به موقع در مورد شیوع بیماری‌ها خودداری می‌کنند، مشهود است (Fidler, 2005: 31).

پیگیری کیفری جرایم مرتبط با سلامت نیز با چالش‌های حقوقی و سیاسی مواجه است. برای مثال، تعیین مسؤلیت کیفری برای استفاده از سلاح‌های بیولوژیکی و شیمیایی نیازمند اثبات قصد و انگیزه مرتکبان است، که این امر در بسیاری از موارد دشوار است (Boister & Cryer, 2008: 48). علاوه بر این، پیگیری کیفری جرایم مرتبط با سلامت اغلب با مقاومت سیاسی کشورها مواجه می‌شود، به ویژه زمانی که این جرایم توسط مقامات دولتی یا نهادهای نظامی انجام شده باشد.

چالش دیگر، تعارض میان حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی است. بسیاری از کشورها تمایلی به پذیرش مداخله نهادهای بین‌المللی در امور داخلی خود ندارند، حتی اگر این مداخله به منظور حفظ سلامت عمومی باشد. این مسأله به ویژه در مورد کشورهایی که با بحران‌های سلامت مواجه هستند، مشهود است (Gostin & Taylor, 2008: 51).

همکاری بین سازمان‌های بهداشتی مانند سازمان جهانی بهداشت (WHO) و نهادهای قضایی بین‌المللی مانند دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) نیز با محدودیت‌هایی مواجه است. برای مثال، سازمان جهانی بهداشت به‌عنوان یک نهاد تخصصی در حوزه سلامت، فاقد اختیارات قضایی لازم برای تعقیب و مجازات مرتکبان جرایم مرتبط با سلامت است (WHO, 2005). از سوی دیگر، دیوان کیفری بین‌المللی نیز فاقد تخصص لازم در زمینه مسائل بهداشتی است، که این امر می‌تواند باعث کاهش اثربخشی اقدامات قضایی در این حوزه شود.

علاوه بر این، فقدان سازوکارهای هماهنگ برای تبادل اطلاعات بین سازمان‌های بهداشتی و نهادهای قضایی بین‌المللی نیز یک چالش جدی است. به‌عنوان مثال، در مواردی که شیوع یک بیماری به دلیل اقدامات عمدی یا تقصیر دولتی رخ داده است، همکاری نزدیک بین این نهادها برای جمع‌آوری شواهد و تعقیب کیفری مرتکبان ضروری است (Fidler & Gostin, 2008: 22).

۵- راهکارها و پیشنهادات برای تقویت همکاری میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل

یکی از مهم‌ترین راهکارها برای تقویت همکاری میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل، اصلاح و تقویت قوانین بین‌المللی است. برای مثال، مقررات بین‌المللی بهداشت (IHR) نیاز به بازنگری دارد تا سازوکارهای اجرایی قوی‌تری برای مقابله با تهدیدات سلامت جهانی فراهم کند. این بازنگری می‌تواند شامل تعیین مسؤلیت کیفری برای کشورهایی باشد که به‌طور عمدی یا توأم با تقصیر، از اجرای تعهدات خود در زمینه سلامت خودداری می‌کنند (Gostin, 2014: 19). علاوه بر این، معاهده منع سلاح‌های بیولوژیکی (BWC) نیز نیاز به تقویت دارد. این معاهده می‌تواند با تعیین سازوکارهای نظارتی قوی‌تر و تعیین مسؤلیت کیفری برای استفاده از سلاح‌های بیولوژیکی، به پیشگیری از چنین اقداماتی کمک کند (Fidler & Gostin, 2008: 51).

ایجاد سازوکارهای مشترک بین دادگاه‌های بین‌المللی کیفری مانند دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) و سازمان‌های بهداشتی جهانی مانند سازمان جهانی بهداشت (WHO) نیز یک راهکار مهم محسوب می‌شود. این سازوکارها می‌توانند شامل ایجاد کمیته‌های مشترک برای بررسی جرایم مرتبط با سلامت، تبادل اطلاعات و شواهد، و ارائه مشاوره‌های تخصصی به دادگاه‌های بین‌المللی باشند (Boister & Cryer, 2008: 73). برای مثال، در مواردی که شیوع یک بیماری به دلیل اقدامات عمدی یا تقصیر دولت رخ داده است، سازمان جهانی بهداشت می‌تواند با ارائه گزارش‌های تخصصی به دیوان کیفری بین‌المللی، به تعقیب کیفری مرتکبان

کمک کند. این رویکرد نه تنها باعث افزایش اثربخشی اقدامات قضایی می‌شود، بلکه به تقویت همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سلامت نیز کمک می‌کند (Gostin, 2020: 19).

افزایش همکاری‌های بین‌المللی در حوزه مقابله با تهدیدات بیولوژیکی و زیست‌محیطی نیز راهکار مهم دیگر به شمار می‌آید. به‌عنوان مثال، ایجاد شبکه‌های بین‌المللی برای نظارت بر تهدیدات بیولوژیکی و زیست‌محیطی می‌تواند به شناسایی و پاسخ سریع به این تهدیدات کمک کند. این شبکه‌ها می‌توانند شامل نهادهای بهداشتی، قضایی و امنیتی باشند که به‌طور مشترک به بررسی و مقابله با تهدیدات سلامت جهانی می‌پردازند (Fidler, 2005: 25).

علاوه بر این، افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش و ظرفیت‌سازی نیز امری ضروری است. برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک برای کارکنان بهداشتی و قضایی، فی‌المثل می‌تواند به افزایش آگاهی و توانایی آن‌ها در مقابله با تهدیدات سلامت جهانی کمک کند (Gostin & Taylor, 2008: 59).

۶- بررسی موارد عملی تعامل حقوق جزای بین الملل و حقوق سلامت بین الملل

همه‌گیری کووید-۱۹ یکی از مهم‌ترین مواردی است که تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل را به‌خوبی نشان می‌دهد. این همه‌گیری نه تنها یک بحران بهداشتی جهانی بود، بلکه چالش‌های حقوقی و اخلاقی متعددی را نیز به همراه داشت. برخی کشورها با نقض مقررات بین‌المللی بهداشت (IHR)، از گزارش‌دهی به موقع در مورد شیوع بیماری خودداری کردند یا اطلاعات نادرست ارائه دادند. این اقدامات باعث گسترش سریع بیماری و ایجاد بحران‌های بهداشتی در سطح جهانی شد (Gostin, 2020: 31). حقوق جزای بین‌الملل می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای پاسخگویی به چنین نقض‌هایی عمل کند. برای مثال، اگر ثابت شود که یک کشور به‌طور عمدی اطلاعات نادرست ارائه داده یا از اجرای تعهدات خود در زمینه سلامت خودداری کرده است، می‌توان مسؤولیت کیفری برای آن کشور در نظر گرفت. این رویکرد نه تنها باعث افزایش پاسخ‌گویی کشورها می‌شود، بلکه به پیشگیری از بحران‌های سلامت جهانی در آینده کمک می‌کند (Fidler, 2005: 22).

جنايات جنگی در مناطق بحرانی نیز یکی دیگر از مواردی است که تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل را نشان می‌دهد. برای مثال، در درگیری‌های سوریه و یمن، حملات عمدی به بیمارستان‌ها و کارکنان پزشکی نه تنها نقض قوانین بین‌المللی است، بلکه دسترسی به خدمات بهداشتی را مختل می‌کند و سلامت عمومی را به خطر می‌اندازد (ICRC, 2016). این اقدامات باعث مرگ و آسیب‌های جدی به غیرنظامیان شده و بحران‌های بهداشتی را تشدید می‌کند. حقوق جزای بین‌الملل با تعقیب و مجازات مرتکبان این جنایات، می‌تواند به حفظ سلامت عمومی و اجرای عدالت کمک کند. برای مثال، دیوان کیفری بین‌المللی (ICC) می‌تواند به بررسی جرایمی بپردازد که شامل حملات عمدی به مراکز درمانی و کارکنان پزشکی هستند. این رویکرد نه تنها به اجرای عدالت کمک می‌کند، بلکه باعث افزایش آگاهی در مورد تأثیرات جنایات جنگی بر سلامت عمومی می‌شود (Schabas, 2017: 51).

استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی در درگیری‌های مسلحانه نیز یکی دیگر از مواردی است که تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل را نشان می‌دهد. برای مثال، در جنگ داخلی سوریه، گزارش‌هایی از استفاده از سلاح‌های شیمیایی علیه غیرنظامیان منتشر شد. این اقدامات نه تنها باعث مرگ و آسیب‌های جدی شد، بلکه تأثیرات مخربی بر سلامت عمومی داشت (Fidler & Gostin, 2008: 59). حقوق جزای بین‌الملل با تعیین مسؤولیت کیفری برای استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی، می‌تواند به پیشگیری از چنین اقداماتی کمک کند. برای مثال، سازمان منع سلاح‌های شیمیایی (OPCW) می‌تواند با همکاری دیوان کیفری بین‌المللی، به بررسی و تعقیب مرتکبان این جرایم بپردازد. این رویکرد نه تنها به حفظ سلامت عمومی کمک می‌کند، بلکه باعث تقویت قوانین بین‌المللی در زمینه ممنوعیت استفاده از این سلاح‌ها می‌شود (Boister & Cryer, 2008: 41).

در مجموع، بررسی موارد عملی مانند همه‌گیری کووید-۱۹، جنایات جنگی در مناطق بحرانی، و استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی نشان می‌دهد که تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل در عمل نیز بسیار مهم است. این تعامل نه تنها به حفظ سلامت عمومی کمک می‌کند، بلکه باعث اجرای عدالت و پیشگیری از وقوع چنین جرایمی در آینده می‌شود.

نتیجه‌گیری

حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل دو حوزه مهم و مرتبط در حقوق بین‌الملل هستند که تعامل میان آن‌ها می‌تواند به حفاظت از سلامت عمومی و اجرای عدالت در سطح جهانی کمک کند. این مقاله با بررسی تعاملات و ارتباطات میان این دو حوزه، به دنبال ارائه چارچوبی برای درک بهتر این ارتباط و پیشنهاد راهکارهایی برای تقویت آن بوده است.

حقوق جزای بین‌الملل به تعریف جرایم بین‌المللی، تعیین مسؤلیت کیفری افراد و نهادها، و ایجاد سازوکارهای قضایی برای رسیدگی به این جرایم می‌پردازد. جرایمی مانند جنایات جنگی، جنایات علیه بشریت، نسل‌کشی و استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی، تأثیرات مخربی بر سلامت عمومی دارند. برای مثال، حملات به مراکز درمانی در درگیری‌های مسلحانه نه تنها نقض قوانین بین‌المللی است، بلکه دسترسی به خدمات بهداشتی را مختل می‌کند و سلامت عمومی را به خطر می‌اندازد. حقوق جزای بین‌الملل با تعقیب و مجازات مرتکبان این جرایم، به حفظ سلامت عمومی و اجرای عدالت کمک می‌کند.

از سوی دیگر، حقوق سلامت بین‌الملل به دنبال تضمین دسترسی عادلانه به خدمات بهداشتی، حفاظت از سلامت عمومی در برابر تهدیدات بین‌المللی، و ارتقای همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سلامت است. سازمان جهانی بهداشت (WHO) و سایر نهادهای بین‌المللی نقش محوری در توسعه و اجرای حقوق سلامت بین‌الملل ایفا می‌کنند. با این حال، اجرای قوانین بین‌المللی در حوزه سلامت با چالش‌هایی مانند فقدان سازوکارهای اجرایی قوی، تعارض میان حاکمیت ملی و تعهدات بین‌المللی، و محدودیت‌های همکاری میان نهادهای بهداشتی و قضایی مواجه است.

یکی از مهم‌ترین نقاط تلاقی این دو حوزه، مسؤلیت کیفری در قبال تهدیدات سلامت عمومی است. جرایمی مانند استفاده از سلاح‌های بیولوژیک و شیمیایی، حملات به مراکز درمانی، و قطع عمدی دسترسی به خدمات بهداشتی، نه تنها نقض قوانین بین‌المللی هستند، بلکه تأثیرات مخربی بر سلامت عمومی دارند. حقوق جزای بین‌الملل با تعقیب و مجازات مرتکبان این جرایم، به حفظ سلامت عمومی و اجرای عدالت کمک می‌کند. برای مثال، در طول همه‌گیری کووید-۱۹، برخی کشورها با نقض مقررات بین‌المللی بهداشت (IHR)، از گزارش‌دهی به‌موقع در مورد شیوع بیماری خودداری کردند. این اقدامات نه تنها باعث گسترش بیماری شد، بلکه تهدیدی جدی برای سلامت عمومی جهانی محسوب می‌شد. حقوق جزای بین‌الملل با تعیین مسؤلیت کیفری برای چنین نقض‌هایی، می‌تواند به تقویت اجرای مقررات بهداشتی جهانی کمک کند.

برای تقویت همکاری میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل، راهکارهایی مانند اصلاح و تقویت قوانین بین‌المللی، ایجاد سازوکارهای مشترک بین دادگاه‌های بین‌المللی کیفری و سازمان‌های بهداشتی، و افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش و ظرفیت‌سازی پیشنهاد شده است. برای مثال، ایجاد شبکه‌های بین‌المللی برای نظارت بر تهدیدات بیولوژیکی و زیست‌محیطی می‌تواند به شناسایی و پاسخ سریع به این تهدیدات کمک کند.

در نهایت، تعامل میان حقوق جزای بین‌الملل و حقوق سلامت بین‌الملل نه تنها به حفظ سلامت عمومی کمک می‌کند، بلکه باعث اجرای عدالت و پیشگیری از وقوع جرایم بین‌المللی در آینده می‌شود. امید است که این بررسی بتواند به افزایش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه سلامت و عدالت کمک کند.

ملاحظات اخلاقی: ملاحظات اخلاقی مربوط به انجام پژوهش رعایت شده است.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهام نویسندگان: در این پژوهش، نویسنده منفرداً عمل کرده است.

تشکر و قدردانی: از همه کسانی که در بازخوانی و ویرایش اثر همیاری و راهنمایی داشتند، قدردانی و تشکر می‌گردد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

- Boister, N (2018). *An Introduction to Transnational Criminal Law*. 2nd ed., Oxford: Oxford University Press.
- Boister, N & Cryer, R (2008). *The Tokyo International Military Tribunal: A Reappraisal*. Oxford: Oxford University Press.
- Cassese, A (2008). *International Criminal Law*. 2nd ed., Oxford: Oxford University Press.
- Cryer, R (2019). *Prosecuting International Crimes: Selectivity and the International Criminal Law Regime*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fidler, D. P (2005). *International Law and Infectious Diseases*. Oxford: Oxford University Press.
- Fidler, D. P & Gostin, L. O (2008). *Biosecurity in the Global Age: Biological Weapons, Public Health, and the Rule of Law*. Stanford: Stanford University Press.
- Gostin, L. O (2014). *Global Health Law*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gostin, L. O (2020). *Global Health Security: A Blueprint for the Future*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gostin, L. O & Taylor, A. L (2008). "Global Health Law: A Definition and Grand Challenges". *Public Health Ethics*, 1(1): 53-63.
- International Committee of the Red Cross (ICRC) (2011). *Health Care in Danger: Violent Incidents Affecting the Delivery of Health Care*. Geneva: ICRC.
- International Committee of the Red Cross (ICRC) (2016). *Health Care in Danger: Violent Incidents Affecting the Delivery of Health Care*. Geneva: ICRC.
- Schabas, W. A (2017). *An Introduction to the International Criminal Court*. 5th ed., Cambridge: Cambridge University Press.
- United Nations (UN) (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*. New York: UN.
- World Health Organization (WHO) (2005). *International Health Regulations (2005)*. Geneva: WHO.